

Małgorzata Bierkowska

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
w Bydgoszczy

Źródła wiedzy o unijnych rynkach pracy a aspiracje edukacyjno-zawodowe uczniów trzecich klas gimnazjum

Słowa kluczowe: rynek pracy, wiedza, niewiedza, antywiedza, wiedza potoczna, aspiracje edukacyjno-zawodowe

Key words: labour market, knowledge, ignorance, anti-knowledge, common knowledge, educational and professional aspirations

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 roku w sprawie zasad i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach określa, że jednym z zadań doradcy zawodowego w szkole gimnazjalnej jest „gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia”¹. Na etapie wybierania przyszłego zawodu przez osoby kończące edukację w gimnazjum do informacji takich należą też potrzeby i oczekiwania rynku pracy. Po otwarciu unijnych rynków pracy obywatele polscy mają możliwość zatrudniania się na całym terytorium Unii Europejskiej, dlatego dla młodzieży planującej swoją przyszłość edukacyjno-zawodową istotne są, obok rynku lokalnego i krajowego, także rynki pracy innych państw unijnych. Niestety, w wielu szkołach nie zatrudniono do dzisiaj na stałe szkolnych doradców zawodowych, a tam, gdzie oni są, rzadko pojawiają się zagadnienia przybliżające młodzieży rynki unijne. Tymczasem znaczna część młodzieży kształtuje swoje aspiracje dotyczące zawodu i szkoły, uwzględniając możliwość pracy za granicą. Swoją wiedzę na temat unijnych rynków pracy, ich oczekiwań, poszukiwanych zawodów, wymagań w odniesieniu do poszczególnych zawodów, zasad zatrudniania Polaków, młodzież w większości czerpie ze źródeł innych niż szkoła. Dlatego, obok wiedzy profesjonalnej, na aspiracje młodzieży oddziałuje również wiedza potoczna.

---

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz.U. z 7 maja 2013 r.

Wiedzę potoczną często przeciwstawia się wiedzy naukowej. Ponieważ jej wytwarzanie nie wymaga specjalistycznego przygotowania i jest zjawiskiem powszechnym, a opiera się na osobistym doświadczeniu, dlatego jedną z jej cech jest subiektywizm². Jednostka swoje indywidualne przeżycia, przemyślenia i osobiste prywatne teorie skłonna jest uważać za podzielane przez ogół i powszechnie obowiązujące. Poszczególne składniki wiedzy potocznej bywają często niespójne, od wiedzy potocznej nie oczekuje się uzasadnienia i udowodnienia. Tworząc wiedzę potoczną, dokonuje się uogólnień na podstawie pojedynczych faktów, często angażuje emocje, skłania do kategoriycznych stwierdzeń³. Cechą wiedzy potocznej jest też zbyt upraszczanie i niedostrzeganie faktów niepasujących do dokonanych uogólnień. Wiedza potoczna nie jest przeciwieństwem wiedzy naukowej, lecz obszarem, w którym przenikają się takie elementy, jak doświadczenie życia codziennego, wiedza naukowa, tradycja, religia czy wiedza praktyczna. Jednostka integruje wszystkie obszary wiedzy o różnym charakterze, aby zaspokoić potrzebę posiadania spójnego obrazu otaczającego świata i poczucie rozumienia go⁴. Tworzenie przez jednostkę zasobu wiedzy potocznej jest warunkiem jej funkcjonowania w złożonym świecie.

Wiedza potoczna obejmuje treści o różnym pochodzeniu, obok elementów wiedzy naukowej występują w niej, nieodłącznie z nią związane, obszary niewiedzy i antywiedzy. Jednostka ma ograniczone możliwości uświadomienia sobie własnej niewiedzy, ponieważ dostrzec ją można jedynie z perspektywy zewnętrznego obserwatora i w skonfrontowaniu jej z czyjąś wiedzą⁵. Brak świadomości niewiedzy prowadzi do błędów. Traktuje się swoje wyobrażenia jako pewne, formułuje się na ich podstawie wnioski i podejmuje decyzje. Trudne jest rozróżnienie między wiedzą i antywiedzą. Krzysztof Mudyń proponuje zastosować do ich odróżniania kryterium praktyczne, polegające na sprawdzeniu funkcjonowania określonego zasobu wiedzy w działaniu. Autor definiuje antywiedzę jako taki rodzaj wiedzy, którego praktyczne zastosowanie spowodowało rezultat w postaci pozwalających jednostce osiągnąć założone cele w mniej niż 50% przypadków. Jeżeli zatem w większości przypadków jednostce udaje się podjąć trafną decyzję, to należy uznać, że w swoim działaniu posłużyła się wiedzą⁶. Miernikiem wartości wiedzy staje się umiejętność podejmowania decyzji optymalnych w danych warunkach i dla danego celu. Dlatego też mogą istnieć sytuacje, gdy poznanie intui-

² T. Hejnicka-Bezwińska, *W poszukiwaniu tożsamości pedagogiki. Świadomość teoretyczno-metodologiczna współczesnej pedagogiki polskiej (geneza i stan)*, Bydgoszcz 1989, s. 20–21.

³ P. Sztompka, *Socjologia*, Kraków 2010, s.19.

⁴ J. Niżnik, *Potoczność jako kategoria teoretyczna*, [w:] *Kategoria potoczności. Źródła filozoficzne i zastosowania teoretyczne*, red. A. Jazłowska, Warszawa 1991, s. 162–163.

⁵ K. Mudyń, *O granicach poznania. Między wiedzą, niewiedzą i antywiedzą*, Kraków 1998, s.101.

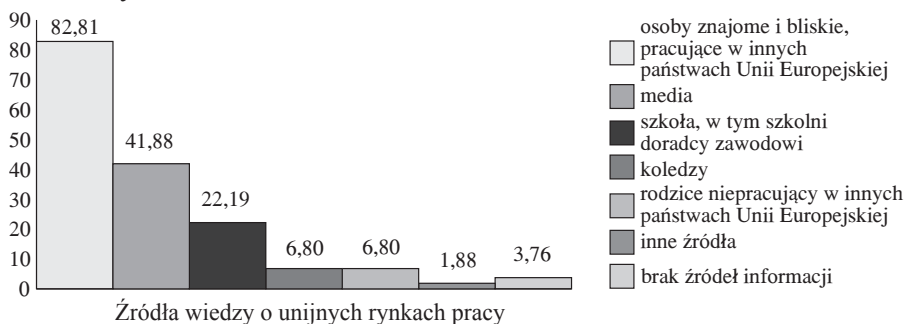
⁶ Tamże, s. 105.

cyjne będzie bardziej służyło podejmowaniu optymalnych decyzji niż poznanie naukowe⁷. Decyzje dotyczące zwłaszcza spraw codziennych, podejmowane na podstawie innych typów wiedzy niż naukowa, mogą charakteryzować się większą racjonalnością i być bardziej dostosowane do wymogów sytuacji.

Jeżeli jednak decyzje oparte na wiedzy potocznej okazałyby się inne niż te, wsparte wiedzą profesjonalną, należałoby przeanalizować, który z tych dwóch rodzajów wiedzy jest bardziej pomocny w wyborze drogi edukacyjnej i zawodowej. Określenie skutków obecnych decyzji dla losów zawodowych i edukacyjnych młodzieży nie było w prowadzonych badaniach możliwe, można było jednak określić znaczenie źródła wiedzy o unijnych rynkach pracy dla aspiracji edukacyjno-zawodowych. Można było zbadać, czy aspiracje tej grupy uczniów różnią się od aspiracji drugiej grupy, która wyposażona została w wiedzę na temat unijnych rynków pracy przez doradcę zawodowego; czy aspiracje dotyczące zawodu, szkoły w grupie posiadającej merytoryczną wiedzę na ten temat są bardziej dostosowane do wymogów, możliwości i oczekiwań rynków pracy, jak również czy stosunek do ewentualnej przyszłej emigracji zarobkowej w obu grupach jest taki sam, czy różny.

Podejmując badania znaczenia wiedzy o unijnych rynkach pracy dla aspiracji edukacyjno-zawodowych uczniów gimnazjum, zaobserwowano podział badanej młodzieży na dwie grupy. Pierwsza z nich, znacznie liczniejsza, nie ma dostępu do profesjonalnie przekazywanych w formie usystematyzowanej treści na ten temat. Postawiono tezę, że ta grupa osób w kształtowaniu swoich aspiracji posługuje się wiedzą potoczną, będącą konglomeratem wrywkowych opinii znajomych i rodziny, przekazów medialnych i swoich własnych wyobrażeń. Stosuje zatem wiedzę potoczną, z pewnym udziałem antywiedzy.

Na wstępie określono, jakie są źródła wiedzy młodzieży na temat unijnych rynków pracy. Procentowy udział poszczególnych źródeł informacji przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Głównie wymieniane przez młodzież źródła informacji o unijnych rynkach pracy

Źródło: Materiał ilustracyjny zamieszczony w tym artykule pochodzi z badań własnych.

⁷ Tamże, s.74–75.

Podstawowym źródłem wiedzy dla większości badanych jest rodzina i znajomi pracujący za granicą. Należy zwrócić uwagę, że są to z reguły poglądy oparte na osobistych, subiektywnych doświadczeniach jednostek.

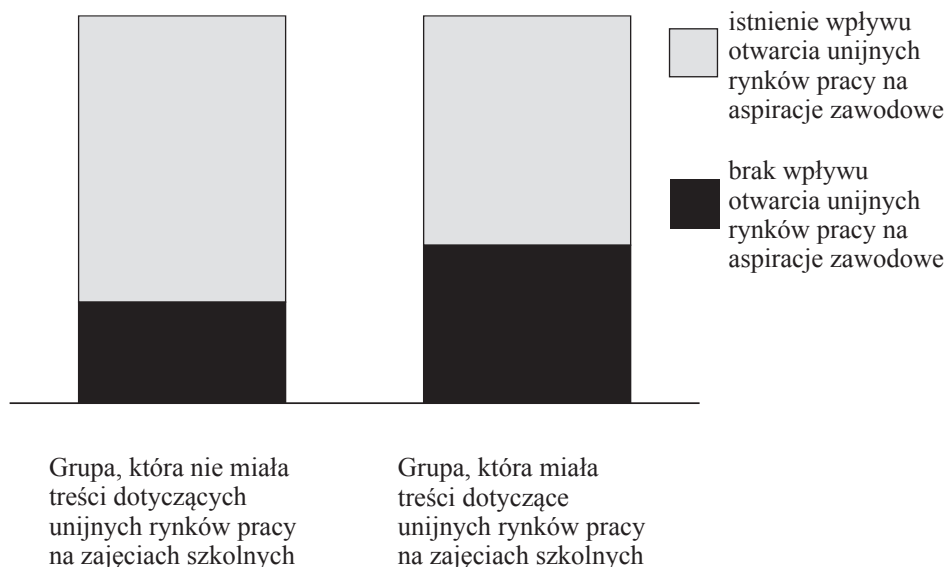
Częstym źródłem wiedzy o unijnych rynkach pracy są media. Wskazało na nie 41,88% badanych. Tą drogą tematyka pracy za granicą dociera do nich najczęściej w formie fabularnej – epizodów w filmach i serialach lub też jako materiały interwencyjne, przedstawiające indywidualne losy ludzkie, nieodzwierciedlające losu ogółu emigrantów. Media nie przekazują kompleksowej, usystematyzowanej wiedzy o zasadach zatrudniania i oczekiwaniach zagranicznych pracodawców. Brakuje programów edukacyjnych, w sposób całościowy i wyczerpujący ukazujących specyfikę i problemy rynków pracy poszczególnych państw.

Na szkołę, w tym przede wszystkim na szkolnych doradców zawodowych jako źródło informacji, wskazuje 22,19% badanych.

Po określeniu źródeł wiedzy o unijnych rynkach pracy badaną grupę uczniów kończących gimnazjum podzielono na dwie części pod względem dostępności profesjonalnej wiedzy na temat unijnych rynków pracy, dostarczanej przez pracowników szkoły, w tym szkolnych doradców zawodowych. Spośród 320 ankietowanych osób 71 – 22,19% badanych miało w szkole zajęcia, na których poruszano zagadnienia związane z unijnymi rynkami pracy, 248 osób – 77,81% nie zetknęło się z informacjami na ten temat. Prowadzone w części szkół zajęcia poświęcone unijnym rynkom pracy były zróżnicowane pod względem treści. Najczęściej omawiano poszukiwane na terenie Unii Europejskiej zawody, ogólne zasady zatrudniania Polaków w państwach Unii i źródła informacji o ofertach pracy za granicą. Nie zapoznawano młodzieży z wymogami, stawianymi przed wykonującymi poszczególne zawody, formalnościami niezbędnymi do podjęcia pracy w różnych państwach, jak też na temat bezpiecznego podejmowania pracy za granicą.

Tabela 1. Wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje zawodowe w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści dotyczących unijnych rynków pracy na zajęciach szkolnych

Wyszczególnienie		Informacja o unijnych rynkach pracy		Razem
		nie	tak	
Wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje zawodowe	tak	65 (26,1%)	29 (40,8%)	94
	nie	184 (73,9%)	42 (59,2%)	226
Razem		249 (100,0%)	71 (100,0%)	320

Wykres 2. Wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje zawodowe w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści dotyczących unijnych rynków pracy na zajęciach szkolnych

Celem badań było sprawdzenie, czy, w jakim stopniu i w jaki sposób źródło wiedzy o unijnych rynkach pracy różnicuje aspiracje edukacyjno-zawodowe młodzieży. Analizowano zarówno deklarowany wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na poszczególne aspiracje w obu grupach, jak i różnice w treści i poziomie aspiracji. Informacja o unijnych rynkach pracy spowodowała znaczny wzrost ich znaczenia dla aspiracji zawodowych tych uczniów, którzy mieli w szkole zajęcia poświęcone temu tematowi. W tabeli 1 i na wykresie 2 przedstawiono zróżnicowanie wpływu otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje zawodowe w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści dotyczących tych rynków na zajęciach szkolnych.

Zaobserwowano również zróżnicowanie treści aspiracji zawodowych w grupach różniących się pochodzeniem wiedzy o unijnych rynkach pracy. W grupie, która miała zajęcia na temat unijnych rynków pracy, uczniowie częściej wskazywali na zawody bardziej poszukiwane na rynku pracy, zarówno lokalnym, krajowym, jak też europejskim. Zestawienie zawodów wybieranych w obu grupach przedstawiono w tabeli 2. Zawody, które były bardziej, tak samo i mniej popularne w grupie, która zetknęła się w szkole z informacjami na temat rynków pracy Unii Europejskiej, w porównaniu z pozostałymi badanymi również przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Wykaz zawodów podzielonych na grupy pod względem popularności w grupie, która miała w szkole informacje o unijnych rynkach pracy w porównaniu z grupą, która w szkole takich informacji nie otrzymała

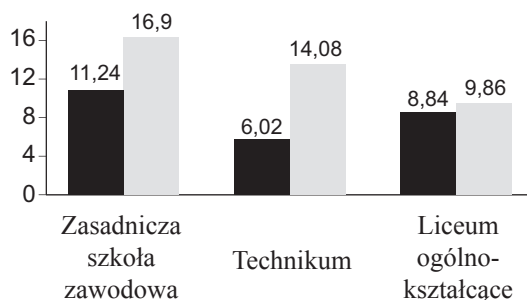
Zawody bardziej popularne w grupie, która miała w szkole informacje o rynkach pracy UE	Zawody popularne w podobnym procencie w obu grupach	Zawody mniej popularne w grupie, która miała w szkole informacje o rynkach pracy UE	Zawody niewystępujące w grupie, która miała w szkole informacje o rynkach pracy UE
<ul style="list-style-type: none"> – inżynierowie: mechanicy, elektrycy, budownictwa – informatycy – zawody techniczne na poziomie zasadniczym i średnim: elektrycy, mechanicy samochodowi, hydraulicy – ekonomiści, bankowcy – kucharze, dietetycy – lekarze, rehabilitanci, pielęgniarki 	<ul style="list-style-type: none"> – ratownicy medyczni – zawody prawnicze wojskowi, policjanci, strażacy – architekci – zawody budowlane – fryzjerki – kosmetyczki 	<ul style="list-style-type: none"> – sprzedawcy – zawody związane z kulturą i sztuką – nauczyciele – mechanicy maszyn i urządzeń – pracownicy przetwórstwa spożywczego – rolnicy 	<ul style="list-style-type: none"> – pracownicy administracji – pracownicy biurowi – krawcy – opieka społeczna – pedagodzy – fotografowie – poligrafowie – ślusarze – stolarze – weterynarze – zootechnicy – leśnicy – dziennikarze – kierowcy

Bardziej popularne są takie grupy zawodowe, jak związane z technologiami informatycznymi, mechaniką i elektromechaniką na różnych poziomach wykształcenia, niektóre zawody budowlane, gastronomia, zawody ekonomiczne i medyczne. Wśród podobnie często wskazywanych znalazły się między innymi zawody wymagające wykształcenia wyższego. Osoby planujące je wykonywać często kierują się innymi przesłankami w wyborze zawodu – ambicją, tradycjami rodzinnymi, szacunkiem społecznym. Różnic nie ma również w liczebności kandydatów do zawodów dających zatrudnienie w służbach mundurowych, w których pracy poszukuje się z reguły w kraju. Z nikłym zainteresowaniem spotkały się wśród osób, które zetknęły się w szkole z zagadnieniami dotyczącymi unijnych rynków pracy takie obszary działalności zawodowej, jak kultura, sztuka, dziennikarstwo, edukacja, oraz zawody związane z rolnictwem i leśnictwem na różnym poziomie wykształcenia.

Wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje zawodowe był różny, w zależności od wybieranej szkoły ponadgimnazjalnej; dane procentowe na ten temat przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje zawodowe w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści dotyczących unijnych rynków pracy na zajęciach szkolnych w zależności od planowanej szkoły ponadgimnazjalnej

Typ szkoły ponadgimnazjalnej		Grupa bez zajęć o unijnych rynkach pracy		Grupa mająca zajęcia o unijnych rynkach pracy	
		N=249		N=71	
		liczba osób	%	liczba osób	%
Osoby, które wskazały na ten czynnik jako bardzo ważny		65	26,10	29	40,85
w tym:	Zasadnicza szkoła zawodowa	28	11,24	12	16,90
	Technikum	15	6,02	10	14,08
	Liceum ogólnokształcące	22	8,84	7	9,86
Pozostałe		184	73,90	42	59,16
Razem		249	100,00	71	100,00

■ grupa, która nie zetknęła się w szkole z informacjami o unijnym rynku pracy

□ grupa, która uzyskała w szkole informacjami o unijnym rynku pracy

Wykres 3. Wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje zawodowe w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści dotyczących unijnych rynków pracy na zajęciach szkolnych w zależności od planowanej szkoły ponadgimnazjalnej

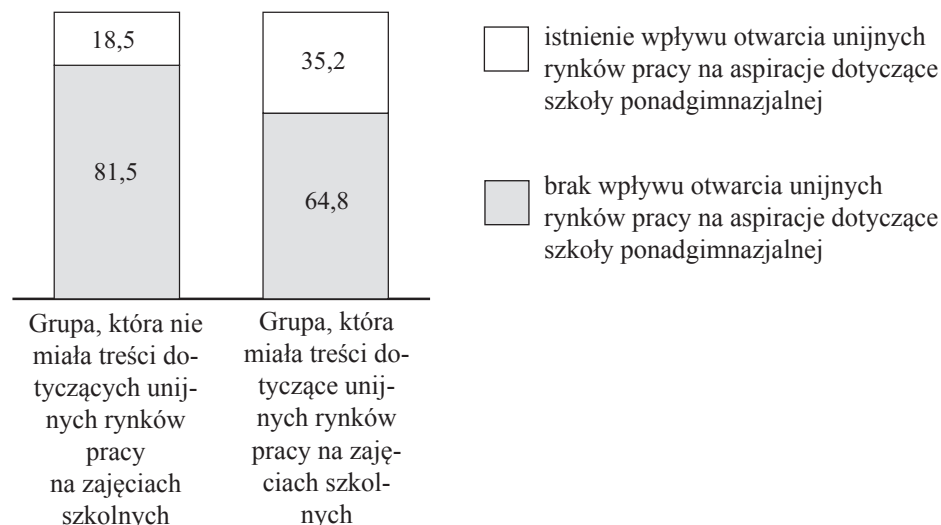
W obu grupach różniących się pochodzeniem wiedzy o unijnych rynkach pracy największy wpływ na aspiracje zawodowe wiedza ta wywarła na osobach uzyskujących najniższe wyniki edukacyjne, wybierających się do zasadniczych szkół zawodowych. Wśród uczniów, którym udostępniono wiedzę pochodzącą od profesjonalnych doradców, wpływ ten jest większy. Prowadzi to do wniosku, że uczniowie najsłabsi w największym stopniu kształtują swoje aspiracje pod wpływem zarówno wiedzy potocznej o unijnych rynkach pracy, jak też pochodzącej

od profesjonalnego doradcy. Tym ważniejsze jest dostarczenie im rzetelnej i wyczerpującej informacji.

Wiedza na temat unijnych rynków pracy, przekazana w szkole, spowodowała również zwiększenie wpływu otwarcia tych rynków dla polskich pracowników na aspiracje dotyczące szkoły ponadgimnazjalnej. Procent uczniów deklarujących, że otwarcie unijnych rynków pracy oddziaływało na ich aspiracje związane z kształceniem się w określonym typie szkół ponadgimnazjalnych jest prawie dwukrotnie większy w grupie, której wiedzę na ten temat przekazywali profesjonalni. Dane opisujące zróżnicowanie tego wpływu w obu grupach przedstawiono w tabeli 4 i na wykresie 4.

Tabela 4. Wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje dotyczące szkoły ponadgimnazjalnej w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści dotyczących unijnych rynków pracy w szkole

Wyszczególnienie		Informacja o unijnych rynkach pracy		Razem
		nie	tak	
Wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje dotyczące szkoły ponadgimnazjalnej	tak	46 (18,5%)	25 (35,2%)	93
	nie	203 (81,5%)	46 (64,8%)	227
Razem		249 (100,0%)	71 (100,0%)	320

Wykres 4. Wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje dotyczące szkoły ponadgimnazjalnej w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści dotyczących unijnych rynków pracy na zajęciach szkolnych

Udział osób, planujących kształcenie w poszczególnych typach szkół w grupie deklarującej wpływ unijnych rynków pracy na aspiracje dotyczące szkoły ponadgimnazjalnej, przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje dotyczące szkoły ponadgimnazjalnej w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści dotyczących unijnych rynków pracy na zajęciach szkolnych

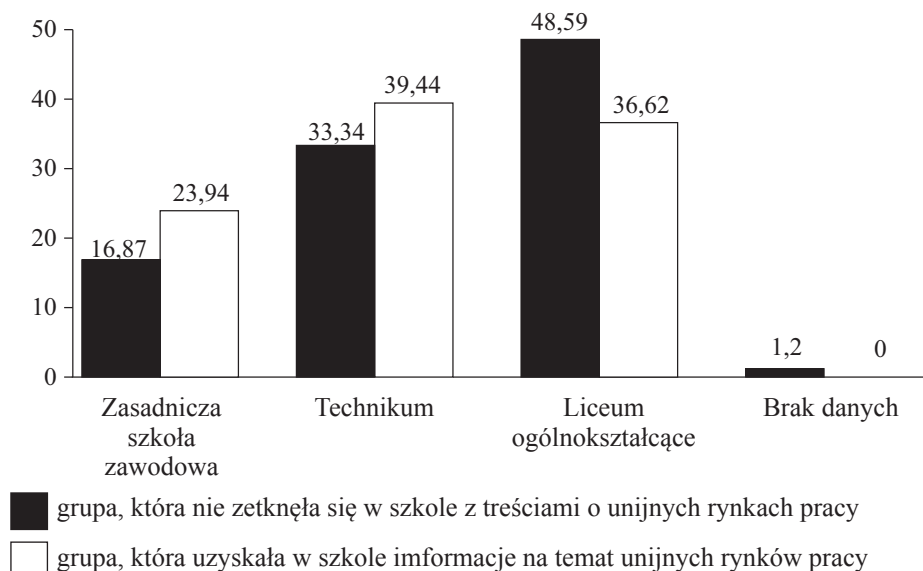
Typ szkoły ponadgimnazjalnej		Grupa bez zajęć o unijnych rynkach pracy		Grupa mająca zajęcia o unijnych rynkach pracy	
		N=248		N=71	
		liczba osób	%	liczba osób	%
Osoby, które wskazały na ten czynnik jako bardzo ważny		46	18,55	25	35,21
w tym:	Zasadnicza szkoła zawodowa	9	3,63	4	5,63
	Technikum	20	8,06	14	19,70
	Liceum ogólnokształcące	17	6,85	7	9,86
Pozostałe		202	81,45	46	64,79
Razem		248	100,00	71	100,00

Otwarcie unijnych rynków pracy wywarło największy wpływ na aspiracje dotyczące wyboru szkoły ponadgimnazjalnej u uczniów planujących edukację w technikum. Procent osób deklarujących wpływ otwarcia unijnych rynków pracy dla polskich pracowników na aspiracje związane ze szkołą ponadgimnazjalną jest ponaddwukrotnie wyższy w grupie, która uzyskała swoją wiedzę od doradców.

Inne są w obu grupach preferencje dotyczące typu szkoły ponadgimnazjalnej. Dane dotyczące liczby kandydatów do poszczególnych szkół w obu grupach przedstawiono w tabeli 6 i na wykresie 5.

Tabela 6. Aspiracje dotyczące szkoły ponadgimnazjalnej w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści o unijnych rynkach pracy na zajęciach szkolnych

Typ szkoły ponadgimnazjalnej	Grupa bez zajęć o unijnych rynkach pracy N=249		Grupa mająca zajęcia o unijnych rynkach pracy N=71	
	Liczba osób	%	Liczba osób	%
Zasadnicza szkoła zawodowa	42	16,87	17	23,94
Technikum	83	33,34	28	39,44
Liceum ogólnokształcące	121	48,59	26	36,62
Brak danych	3	1,20	0	0,00
Razem	249	100,00	71	100,00

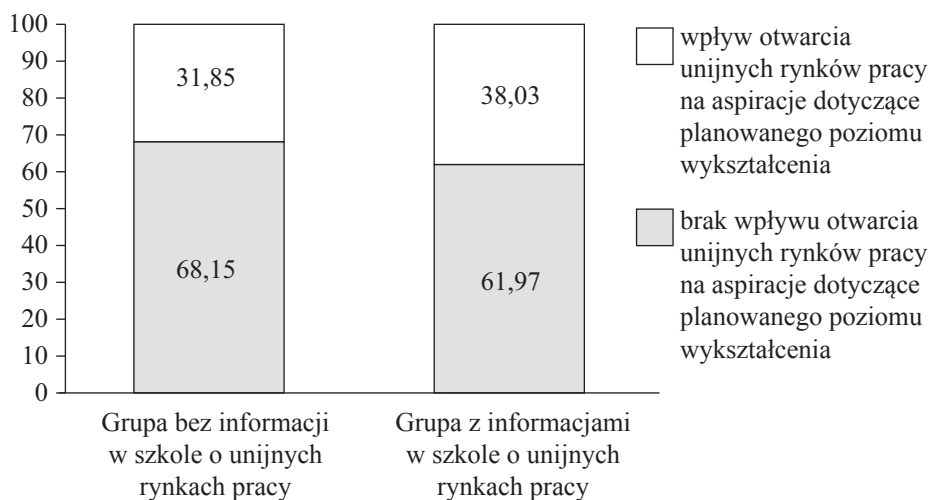
Wykres 5. Aspiracje dotyczące szkoły ponadgimnazjalnej w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści o unijnych rynkach pracy na zajęciach szkolnych

Uczniowie, którzy mieli w szkole styczność z informacjami na temat unijnych rynków pracy, chętniej niż pozostali decydują się na kształcenie w technikach. W całej populacji młodzieży gimnazjalnej od kilku lat obserwuje się tendencję, zgodnie z którą prawie połowa gimnazjalistów, a w roczniku 2012/2013 (w województwie kujawsko-pomorskim) ponad połowa wybierała dalsze kształcenie w liceach ogólnokształcących. Wiedza, jaką część badanej młodzieży uzyskała na temat rynków pracy Unii Europejskiej i ich wymagań pod względem kwalifikacji i zawodów spowodowała docenienie przez część tych uczniów szkół, w których – obok matury – można zdobyć zawód.

Zbadano również zróżnicowanie wpływu otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje dotyczące planowanego poziomu wykształcenia w grupach różniących się źródłem informacji na temat rynków pracy Unii Europejskiej.

Tabela 7. Wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje dotyczące planowanego poziomu wykształcenia w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści dotyczących unijnych rynków pracy na zajęciach szkolnych

Wyszczególnienie	Grupa bez zajęć o unijnych rynkach pracy N=248		Grupa z zajęciami o unijnych rynkach pracy N=71		Razem Liczba osób	
	Liczba osób	%	Liczba osób	%		
Wpływ na poziom wykształcenia	tak	79	31,85	27	38,03	106
	nie	169	68,15	44	61,97	213
Razem	248	100,00	71	100,00	319	

Wykres 6. Wpływ otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje dotyczące planowanego poziomu wykształcenia w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści dotyczących unijnych rynków pracy na zajęciach szkolnych

Nie wykryto znaczących różnic we wpływie otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje dotyczące planowanego poziomu wykształcenia. Wpływ wiedzy o unijnych rynkach pracy na aspiracje związane z poziomem wykształcenia jest duży – deklaruje go ponad 30% wszystkich uczniów, lecz podobny w obu grupach, bez względu na źródło wiedzy.

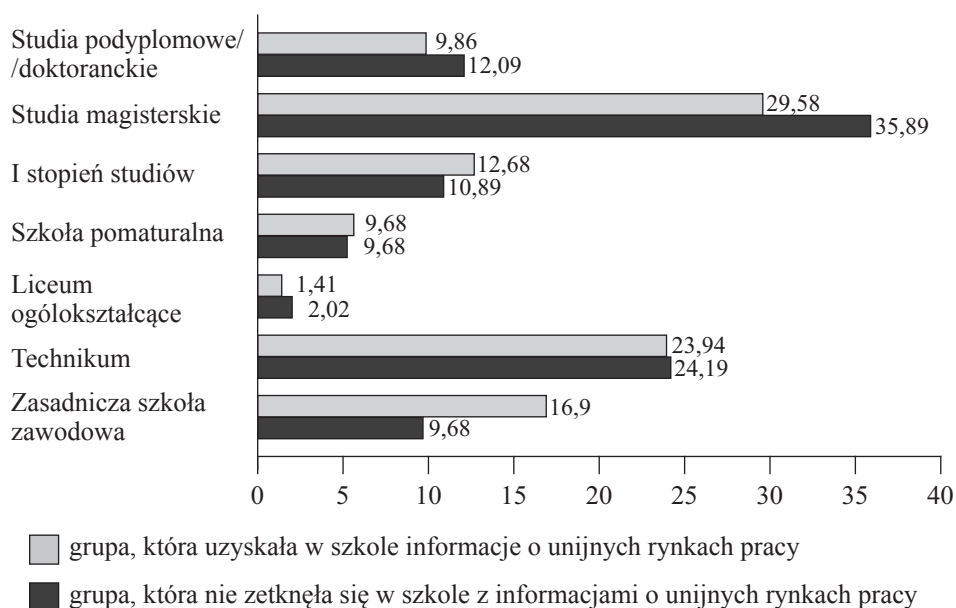
Obie grupy nie są także zróżnicowane pod względem planów dotyczących poziomu wykształcenia. Dane opisujące procentowy rozkład wyborów określonych poziomów wykształcenia w obu grupach badanych osób przedstawiono w tabeli 8 i na wykresie 7.

Tabela 8. Aspiracje dotyczące poziomu wykształcenia w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści dotyczących unijnych rynków pracy na zajęciach szkolnych

Planowany poziom wykształcenia	Grupa, która nie miała w szkole informacji o unijnych rynkach pracy N=248		Grupa, która miała w szkole informacje o unijnych rynkach pracy N=71	
	Liczba osób	%	Liczba osób	%
Zasadnicza szkoła zawodowa	24	9,68	12	16,90
Technikum	60	24,19	17	23,94
Liceum ogólnokształcące	5	2,02	1	1,41
Szkoła pomaturalna	13	5,24	4	5,63
I stopień studiów	27	10,89	9	12,68

Tab. 8 cd

Studia magisterskie	89	35,89	21	29,58
Studia podyplomowe /doktoranckie	30	12,09	7	9,86
Razem	248	100,00	71	100,00

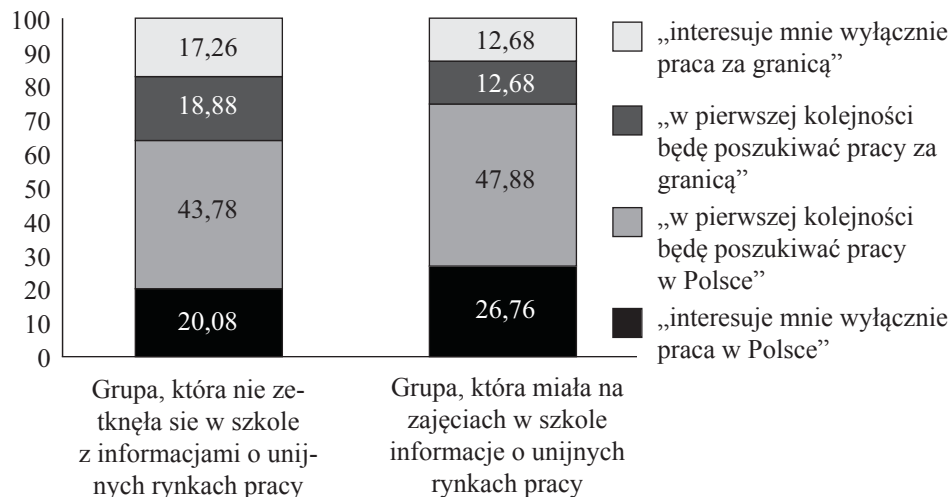
Wykres 7. Aspiracje dotyczące poziomu wykształcenia w grupach różniących się obecnością lub brakiem treści dotyczących unijnych rynków pracy na zajęciach szkolnych

Głównymi czynnikami decydującymi o planowanym poziomie wykształcenia są wyniki w nauce. Plany związane z poziomem wykształcenia dostosowywane są do możliwości i ograniczeń indywidualnych. Dlatego uczniowie pod wpływem wiedzy o unijnych rynkach pracy weryfikują swoje aspiracje dotyczące zawodu i szkoły ponadgimnazjalnej, lecz w obrębie dostępnego im, w ich ocenie, poziomu wykształcenia. Nieznacznie więcej jest w grupie, która miała w szkole informacje o unijnych rynkach pracy, chętnych do osiągnięcia wykształcenia na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej i studiów I stopnia, a mniej – do ukończenia studiów magisterskich. Część młodzieży gimnazjalnej nadal zakłada, że osiągnięcie określonego poziomu wykształcenia, w szczególności wyższego magisterskiego, zagwarantuje jego posiadaczowi zdobycie pracy, w tym za granicą. Tendencja taka obserwowana jest bez względu na pochodzenie informacji na temat unijnych rynków pracy.

Badanych obu grup pytano, gdzie planują poszukiwać pracy po zakończeniu kształcenia. Poniżej przedstawiono wyniki badań planowanych kierunków poszukiwania przez młodzież zatrudnienia w zależności od obecności lub braku tematyki dotyczącej unijnych rynków pracy na zajęciach szkolnych.

Tabela 9. Planowane kierunki poszukiwania pracy po ukończeniu kształcenia

Kierunki poszukiwania pracy po ukończeniu kształcenia	Uczniowie uczestniczący w sondażu diagnostycznym					
	Razem N=320		Grupa, która nie zetknęła się na zajęciach szkolnych z informacjami na temat rynków pracy Unii Europejskiej N= 249		Grupa, która miała na zajęciach w szkole informacje na temat rynków pracy Unii Europejskiej N=71	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
„Interesuje mnie wyłącznie praca w Polsce”	69	21,6	50	20,08	19	26,76
„W pierwszej kolejności będę poszukiwać pracy w Polsce”	143	44,69	109	43,78	34	47,88
„W pierwszej kolejności będę poszukiwać pracy za granicą”	57	17,81	47	18,88	9	12,68
„Interesuje mnie wyłącznie praca za granicą”	51	15,94	43	17,26	9	12,68
Razem	320	100,00	249	100,00	71	100,00

Wykres 8. Planowane kierunki poszukiwania pracy po ukończeniu kształcenia

W grupie, która zapoznała się za pośrednictwem profesjonalnych doradców zawodowych z wiedzą o rynkach pracy Unii Europejskiej, mniej jest osób nastawionych na emigrację zarobkową a więcej – zamierzających najpierw poszukiwać zatrudnienia w Polsce. Fachowo przekazywana wiedza o zasadach funkcjonowania unijnych rynków pracy, warunkach jej podejmowania, wymogach dotyczących poszczególnych zawodów nie zwiększa zainteresowania młodzieży emigracją, a nawet jej część kieruje swoją uwagę na rynek polski. Wynika to z urealnienia wizji pracy za granicą. Ponieważ badane plany młodzieży mają odległy horyzont czasowy, nie stanowią one prognozy dotyczącej skali przyszłej emigracji zarobkowej. Będzie ona wypadkową wielu czynników, w szczególności podaży pracy w Polsce i regionie, stopy bezrobocia w naszym kraju i innych państwach unijnych oraz relacji między poziomem płac w poszczególnych zawodach w Polsce i za granicą.

Wiedza na temat unijnych rynków pracy, zarówno przypadkowa i nieusystematyzowana, pochodząca z mediów lub od znajomych, kolegów i rodziny, jak i wiedza kompleksowa i uporządkowana, przekazywana przez profesjonalistów w szkole oddziałuje na aspiracje edukacyjno-zawodowe uczniów.

Analiza przedstawionych badań prowadzi do wniosku, że wiedza na temat unijnych rynków pracy, przekazywana młodzieży przez szkolnych doradców zawodowych wywołuje określone różnice w treści aspiracji edukacyjno-zawodowych osób uczestniczących w takich zajęciach w porównaniu z aspiracjami pozostałej grupy badanych. Obie grupy różnią się przede wszystkim pod względem wybieranych zawodów i szkół ponadgimnazjalnych, oraz, w ograniczonym zakresie – planowanego poziomu wykształcenia, a wybierane przez osoby z grupy mającej zajęcia o unijnych rynkach pracy w szkole zawody i szkoły odpowiadają bardziej na zapotrzebowanie rynku pracy, nie tylko w państwach Unii Europejskiej, ale przede wszystkim w Polsce. Dlatego należy rozważyć wprowadzenie tych treści w większym zakresie do programu pracy szkolnych doradców zawodowych w gimnazjum, ponieważ ułatwiają uczniom podjęcie decyzji dotyczących szkoły ponadgimnazjalnej i zawodu, uwzględniających szerszy kontekst unijnych rynków pracy. Aby móc taką decyzję podjąć, młodzież musi otrzymać szeroką, profesjonalną informację nie tylko o istniejących zawodach, lecz także o możliwościach, zasadach zatrudnienia i potrzebach rynku pracy, który będzie tej młodzieży dostępny, czyli rynku pracy Unii Europejskiej.

Streszczenie

Znaczna część młodzieży kształtuje swoje aspiracje dotyczące zawodu i szkoły, uwzględniając możliwość pracy za granicą. Swoją wiedzę na temat unijnych rynków pracy, ich oczekiwań, poszukiwanych zawodów, wymagań w odniesieniu do poszczególnych zawodów, zasad zatrudniania Polaków, młodzież

w większości czerpie z rozmów z osobami pracującymi za granicą i z mediów. Stwierdzono istnienie różnic zarówno w stopniu wpływu otwarcia unijnych rynków pracy dla polskich pracowników na aspiracje edukacyjno-zawodowe, jak również w treści i poziomie aspiracji między uczniami, mającymi w szkole zajęcia z doradcą zawodowym o unijnych rynkach pracy a tymi, z którymi w szkole nie poruszano tej tematyki.

Wiedza na temat unijnych rynków pracy, uzyskana od szkolnego doradcy zawodowego, wpływa nie tylko na zwiększenie wpływu otwarcia unijnych rynków pracy na aspiracje edukacyjno-zawodowe uczniów, lecz także na wybierane przez młodzież zawody i szkoły ponadgimnazjalne, które są bardziej dostosowane do zapotrzebowania rynku pracy w Polsce i Unii Europejskiej.

Sources of knowledge about EU labour markets and educational and professional aspirations of third grade students of secondary schools.

Summary

A substantial part of youth shape their professional and school aspirations taking into account the possibility of working abroad. Young people draw their knowledge about EU labour markets, their expectations, searched jobs, requirements regarding specific jobs and the principles of employment of Polish people mainly from talks with people who work abroad and from the media. It has been stated that there are differences in the degree of EU markets opening impact for educational and professional aspirations of students. Moreover, there are also differences in the content and the degree of aspirations between students who have lessons about EU labour markets with a profession counselor at school and students with whom this topic was not raised.

Knowledge about EU labour markets acquired from a school profession counselor affects the increase of impact of EU labour markets opening on educational and professional aspirations. It also has an influence on choosing by students jobs and secondary schools that are better adjusted to labour market needs in Poland and the European Union.